

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Корнєєвої Софії Романівни на тему «Забезпечення захисту прав людини у сфері електронного урядування крізь призму застосування технологій штучного інтелекту», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» 21 жовтня 2025 року

1. Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження полягає у комплексному розкритті правових механізмів забезпечення прав людини в електронному урядуванні, що включає аспекти впровадження і використання технологій штучного інтелекту. Здобувачкою вперше системно обґрунтовано структуру та функціонування адміністративно-правового механізму у цій цифровій сфері, а також запропоновано новаторську класифікацію прав людини в електронному урядуванні, яка враховує специфіку їхньої реалізації.

Дослідження також додало внесок у розуміння особливостей юридичних фактів та актів застосування правових норм в електронному середовищі, наголошуючи на їхній технічній фіксації та трансформації адміністративних актів у електронну форму. Значною частиною новизни є детальний аналіз недоліків вітчизняного нормативного регулювання (фрагментарність, відсутність закріплення цифрових прав та механізмів захисту від специфічних порушень в е-сервісах) і розробка конкретних пропозицій щодо його вдосконалення, включаючи необхідність прийняття окремого Закону про цифрові права людини та запровадження обов'язкової оцінки впливу нових електронних сервісів на права людини.

Зрештою дисертація розвинула правову парадигму регулювання штучного інтелекту, наполягаючи на необхідності законодавчого закріплення етичних принципів відповідальності як основи для юридичних норм, що дозволяє формувати нові засади для забезпечення прав людини в умовах публічного управління, що базується на новітніх технологіях.

2. Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертаційне дослідження є самостійним науковим доробком, що містить авторські ідеї та розробки, спрямовані на реалізацію визначених завдань. Усі використані в тексті ідеї та концепції інших науковців супроводжуються обов'язковими посиланнями.

3. Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень і рекомендацій. Висновки, пропозиції та рекомендації, представлені в роботі, є обґрунтованими завдяки логічній структурі викладення матеріалу, послідовному виконанню визначених завдань, апробації результатів, а також узагальнюючим висновкам у розділах та фінальній частині дисертації. Достовірність результатів

підтверджується використанням різноманітних наукових методів, включаючи діалектичний, логіко-семантичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, соціологічний, системно-структурний методи. Застосування такого широкого методологічного інструментарію дозволило провести всебічний аналіз проблемних аспектів і сформулювати висновки, що мають вагоме практичне значення.

4. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших в українській правовій науці комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із забезпеченням прав людини у сфері електронного урядування. У процесі проведеного дослідження розроблені й сформульовані нові наукові положення й висновки, запропоновані здобувачем особисто. Зокрема *уперше*:

- обґрунтовано адміністративно-правовий механізм забезпечення прав людини у електронному урядуванні як діяльність органів публічної влади щодо створення дієвих умов реалізації, охорони та захисту прав людини від незаконних дій через застосування матеріальних і процесуальних засобів реагування шляхом використання інформаційних технологій та електронної інфраструктури;

- встановлено, що з позицій захисту прав людини в умовах цифровізації юридичні факти в електронному урядуванні виконують подвійну функцію: по-перше, вони є механізмом легалізації участі особи в електронній взаємодії з адміністративними органами (наприклад, через MobileID або BankID), а по-друге, вони є юридичним засобом відновлення порушених прав, зокрема при оскарженні дій чи бездіяльності органів влади у цифровому форматі. Вони не фіксуються документально, а технічно (через блокчейн, QR-коди, електронні реєстри), що в деякій мірі ускладнює їх доказування в адміністративних процедурах і судових процесах;

- доведено, що акти застосування правових норм у сфері електронного урядування виступають ключовими юридичними засобами, за допомогою яких відбувається трансформація цифрової публічної адміністрації в механізм реального забезпечення та захисту прав людини. Такі акти набувають електронної форми, однак зберігають свій юридичний статус як адміністративні акти (індивідуальні акти волевиявлення владних суб'єктів): електронні адміністративні акти, результати надання адміністративних послуг, висновки, довідки, автоматизовані рішення, ухвалені інформаційними системами (зокрема через портал «Дія»), а також повідомлення про результат розгляду звернень;

- запропоновано вдосконалення правового регулювання забезпечення прав людини у електронному урядуванні здійснювати через уніфікацію термінології та підходів до цифрових прав у всіх галузевих законах, через прийняття окремого закону про цифрові права людини, який би визначав їх обсяг, гарантії та захист, через посилення ролі органів, відповідальних за нагляд,

зокрема Уповноваженого з прав людини, а також впровадженні обов'язкової оцінки впливу на права людини при створенні нових електронних сервісів.

удосконалено:

- класифікацію прав людини у сфері електронного урядування, зокрема, запропоновано наступну класифікацію, яка може врахувати особливості реалізації прав людини у такій специфічній системі як електронне урядування: 1) права, які реалізуються у відносинах активної участі особи у електронному урядуванні; 2) права людини, що реалізуються внаслідок активних дій зі сторони органів влади; 3) права, захищені внаслідок передбачення в законодавстві чітких способів, прийомів та адміністративно-правових дій органів державної влади; 4) права, що реалізуються внаслідок залученості організацій громадянського суспільства; 5) права, які реалізуються представниками органів державної влади та місцевого самоврядування.

- підхід щодо вироблення міжнародних стандартів створення та перевірки даних, які лежатимуть в основі ШІ, з метою виокремлення тих даних, які в подальшому можуть призвести до порушень прав людини та дискримінації. Також для забезпечення належного функціонування технологій ШІ повинен здійснюватися моніторинг також і алгоритмів ШІ для виявлення того, які саме дії та процеси призводять до обмежень прав людини або зловживань технологією ШІ.

- інформацію про процеси та рівень імплементації ратифікованих Україною міжнародних правових актів, які закріплюють права людини у сфері електронного урядування у національне законодавство. Встановлено низький рівень ратифікованих міжнародних актів в цій сфері та низький рівень імплементації напрацювань європейських країн та ЄС;

розвинуто:

- ідею про те, що етичні принципи відповідальності людини і людства за своє майбутнє мають стати основою правових норм та юридичних підходів для регулювання штучного інтелекту. Положення етичних кодексів ШІ через те, що не містять механізмів відповідальності за порушення етичних принципів, вимагають подальшого розвитку та викладу у конкретних нормах, що підлягають реалізації для отримання реального впливу та практичну цінність;

- положення, що з метою запобігання порушенню прав всі етапи життя штучного інтелекту нормативно регулювати, а не тільки останній – взаємодія із суспільством. Тому на етапі вибору та обробки даних, на основі яких буде здійснено навчання ШІ, ключовим є виокремлення дискримінаційних даних, які потенційно можуть становити загрозу виробленню несправедливих рішень технологією ШІ та враховувати суспільно-економічний контекст кожної країни, в якій така технологія буде використовуватися.

- підходи щодо створення спеціалізованих органів, відомств та уповноважених осіб з метою реалізації наявних нормативно-правових приписів у галузі ШІ та необхідність спиратися на регіональні документи у сфері регулювання технологій ШІ.

5. Теоретичне та практичне значення роботи. Теоретичне значення дослідження полягає у розвитку правових знань про правові механізми забезпечення прав людини в умовах електронного урядування та штучного інтелекту. Це досягається завдяки обґрунтуванню адміністративно-правового механізму, запропонованій новій класифікації прав людини у цій сфері та поглибленню положень про цифрові права та юридичні факти в електронному середовищі. Крім того, робота розвиває теоретичні засади регулювання штучного інтелекту, наполягаючи на необхідності законодавчого закріплення етичних принципів як основи правових норм, що формує нову парадигму захисту прав людини в цифровому публічному управлінні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та й пропозиції, обґрунтовані в даному дисертаційному дослідженні, можуть використані бути, зокрема, у:

– у сфері правотворення – висновки, пропозиції та рекомендації, надані в дисертації, можуть бути використані для підготовки законодавства з питань захисту прав людини у сфері електронного урядування;

– у правозастосуванні – узагальнення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані для удосконалення взаємодії осіб-споживачів послуг електронного урядування з одного боку та органами державної влади та місцевого самоврядування з іншого;

– у навчальному процесі – тези й висновки дисертації можуть використовуватись у вищих навчальних закладах юридичного спрямування, а саме у вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Права людини», «Штучний інтелект» та «Електронне урядування», а також при розробці підручників та навчальних матеріалів.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях, опублікованих автором. Основні положення та результати дисертації були відображені у 6 публікаціях. Серед них: 3 наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Корнєєва С. Р. Теоретичні підходи до визначення поняття та правового регулювання штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право.* 2021. № 66. С. 50-55.

2. Корнєєва С. Р. Вплив застосування технологій штучного інтелекту на реалізацію та захист прав людини. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2021. № 4. С. 392-394.

3. Корнєєва С. Р. Європейський механізм захисту прав людини у сфері технологій штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 47-51.

1 наукову працю, яка засвідчує апробацію матеріалів дисертації:

1. Корнєєва С. Р. Шлях до правового закріплення штучного інтелекту. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (23 серпня 2021 р., м. Ужгород). Ужгород, 2021. С. 141-144.

та 2 наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Kornieieva S. Normative and legal bases of regulation of artificial intelligence in foreign countries and Ukraine. *Visegrad Journal On Human Rights*. 2021. № 4. P. 94-99.

2. Kornieieva S. Artificial Intelligence's Influence on Human Rights. *Regional Revue*. 2021. Issue 1. P. 41-48.

7. **Відповідність чинним вимогам.** Анотація, структура та обсяг дисертації відповідають установленим вимогам. Дослідження Корнєєвої Софії Романівни на тему «Забезпечення захисту прав людини у сфері електронного урядування крізь призму застосування технологій штучного інтелекту» є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання, яке є цінним для розвитку сучасної юридичної науки. Науковий рівень дисертації відповідає вимогам, які визначені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

8. **Оцінка мови та стилю дисертації.** Дисертація написана українською мовою відповідно до норм правопису, а характер викладу матеріалу відповідає науковому стилю.

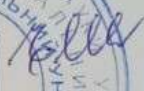
9. **Рекомендація дисертації до подання у разову спеціалізовану вчену раду.** Результати дисертації обговорено на засіданні кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права від 21 жовтня 2025 року (Протокол № 3). За результатами засідання кафедри ухвалено рішення про надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Корнєєвої Софії Романівни на тему «Забезпечення захисту

прав людини у сфері електронного урядування крізь призму застосування технологій штучного інтелекту».

Головуюча на засіданні,
завідувачка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «УжНУ»

Тетяна КАРАБІН

Підпис Тетяни КАРАБІН засвідчую:
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК

